

Malce prezebli in lačni smo se nato okrepčali v gostilni Pri Županu na Dobračevi. Hitro so se nam povrnile moči. Po kosilu smo si ogledali razstavo Klekljarskega društva Cvetke Žiri, kjer so razstavljeni naklekljani grbi in zastave vseh držav, članic Evropske unije. Sama razstava je med drugim gostovala tudi v Bruslju ter tam predstavila ustvarjalnost žirovskih klekljaric. V tovarni obutve Alpina nam je gospod Marko Kavčič, vodja tehnične podporne službe Alpina d. o. o., predstavil 65 let delovanja tovarne ter globalizacijo te dejavnosti v svetu danes.

Naše potepanje po Žireh smo nadaljevali v Stari šoli, kjer sta nas pričakala predsednik Muzejskega društva Žiri, Miha Naglič, in član društva Rok Klemenčič. Po pozdravnem govoru in predstavitvi društva nas je mag. Tita Porenta, avtorica razstave, popeljala po stalni čevljarški zbirki, ki predstavlja razvoj čevljarstva na Žirovskem in blagovne znamke Alpina. Razstava nas na zelo poveden način vodi skozi zgodovino žirovskega čevljarstva, od nastanka prvih čevljarških delavnic v 19. stoletju do zlate dobe žirovskega čevljarstva v dvajsetih letih 20. stoletja, ko se je odprl nov jugoslovanski trg. Seveda se krizi v tridesetih letih prejšnjega stoletja niso izognili niti žirovski čevljarji. Združili so se v tri

večje zadruga in eno delniško družbo, v katerih je bilo zaposlenih okoli 250 čevljarjev. Med vojno, leta 1943, so Nemci čevljarstvo proizvodnjo iz Žirov preselili v Kranj. Po vojni so celotno opremo prepeljali nazaj v Žiri, kjer je bila že junija ustanovljena zadruga Čevljarna Žiri, iz katere se je razvila tovarna Alpina, ki je bila ustanovljena leta 1948 kot Tovarna športnih čevljev, leta 1951 pa preimenovana v Alpino. Njen najbolj znan vrhunski izdelek, ki je predstavljen tudi na razstavi, je uveljavljena smučarska in tekaška športna obutev, uspešni pa so bili tudi s programi pohodne, splošne športne in modne obutve.

Poleg čevljarstva je bila za preživetje človeka na Žirovskem pomembna še ena domača obrt – klekljana čipka. O zgodovini klekljarstva v tem koncu Slovenije nas je seznanila dr. Tadeja Primožič iz Galerije A. Primožič 1888. Ob tem nam je predstavila del bogate klekljarske dediščine, ki jo hranijo v svoji zasebni zbirki, saj je Anton Primožič iz Žirov leta 1896 odprl prvo trgovino s čipkami na Loškem.

V večernih urah smo se poslovili od Žirov in prijetne družbe ter se polni lepih vtisov in novih spoznanj odpravili proti domu.

ETNOLOGIJA IN TURIZEM – OD PROBLEMOV DO REŠITEV

Etnološki večer z Andrejem Šumrom

Slovensko etnološko društvo je v prostorih Slovenskega etnografskega muzeja v četrtek, 18. oktobra 2012, pripravilo zanimiv etnološki večer, na katerem smo se srečali z etnologijo v turizmu. Svoja razmišljanja in delovanje je predstavil etnolog in kulturni antropolog ter samostojni podjetnik Andrej Šumer.

Andrej je nase opozoril že kot študent Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Spomnim se, kako nam je kolegom študentom večkrat govoril o pomembnosti načrtovanja študija, predvsem pa je že takrat poudarjal svoje poklicne želje in cilje. Med študijem in tudi po njem je pomembne izkušnje pridobival v številnih podjetjih (Petrol d. d., Hosting Svetovanje d. o. o., Regionalni center za razvoj d. o. o., Polutke d. o. o.), leta 2011 pa je ustanovil lastno podjetje URTP,¹ Svetovanje v turizmu.

V predavanju z naslovom Etnologija in turizem – od problemov do rešitev je najprej predstavil svoj pogled na vlogo in pomen etnologije in etnologa v turistični panogi, pri čemer je kritično ovrednotil študij etnologije in kulturne antropologije po starem univerzitetnem programu, ki ga je sam končal, ter opozoril na slabšo prepoznavnost stroke v praksi. V nadaljevanju je predstavil nekaj svojih izkušenj iz prakse ter lastno podjetje URTP, Svetovanje v turizmu. Sledila je razprava, ki je odprla še dodatna vprašanja in probleme.

Študij na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo po predbolonjskem univerzitetnem programu je po Andrejevem

mnenju ponujal vpogled v raznolika področja raziskovanja, kar je bilo lahko pri iskanju interesov in oblikovanju poklicnih ciljev študentov zelo koristno. Tisto, kar je manjkalo in morda otežuje zaposlitev mladih diplomantov, je bila usmeritev študentov že med študijem v določeno področje raziskovanja. Aktivna vloga študentov pri usmerjanju svoje poklicne poti je po Andrejevem mnenju nujna, zato predlaga, da študentje strateško načrtujejo kariero že med študijem, obenem pa opozarja tudi na specializacijo samega študijskega programa v zadnjih letnikih. Opisano razmišljanje je aktualno tudi v trenutnem bolonjskem sistemu študija. Smiselno bi bilo predlagati obravnavo splošnih oziroma širših etnoloških/antropoloških tem na prvi stopnji študija, na drugi pa specializacijo oziroma usmeritev študentov v izbrano interesno področje.

Slaba prepoznavnost etnološke stroke v turizmu je eden od dejavnikov, ki otežujejo zaposlovanje etnologov in uporabo etnološke vednosti v njej. Etnologija je na področju turizma uporabna disciplina, vendar je naloga stroke, da se kot takšna uspe predstaviti in na trgu poiskati svoje mesto. Turistični panogi je treba predstaviti številne prednosti etnologije v primerjavi z drugimi disciplinami. Poleg tega, da etnolog pozna številna okolja, navede in rituale ljudi, pri raziskovanju na terenu uporablja različne metodološke pristope, s katerimi pridobiva podatke neposredno od ljudi, pozoren je na njihova razmišljanja, zamisli in ideje ter se je zmožen postaviti v njihovo kožo. Andrej predlaga bolj učinkovito promocijo etnologije v turizmu, kamor med drugim spada tudi obveščanje javnosti o etnoloških raziskavah in že izpeljanih

1 URTP: Uresničevanje razvojnih turističnih priložnosti.

* Tina Palaić, univ. dipl. etnol. in kult. antropol. 1000 Ljubljana, Na jami 4, E-naslov: tiu.tinna@gmail.com

projektih, pri katerih so etnologi sodelovali, definiranje dejanske uporabnosti etnologije v praksi, pri čemer morajo etnologi zelo dobro poznati delovanje in potrebe trga, ter vključevanje v prakso na lastno pobudo, s prikazovanjem svoje vloge pri projektu. Zanimiv del predavanja je bila predstavitev primerov iz prakse, s pomočjo katerih je Andrej opisal nekatere svoje izkušnje pri sodelovanju z različnimi podjetji. Morda so nekoliko neodgovorjena ostala vprašanja dejanskega dela etnologa pri vključevanju v projekte. Vsekakor pa je treba poudariti Andrejevo odločitev, da

na področju turizma kot etnolog deluje samostojno. Leta 2011 je namreč ustanovil lastno podjetje URTP, Svetovanje v turizmu, v katerem v svoje praktično delovanje vključuje etnološka znanja. Andrejevo predavanje vsekakor odlikuje usmerjenost od problemov k rešitvam. Če želimo etnologi in kulturni antropologi storiti korak naprej, je identifikacija problemov seveda bistvena, a ključno je iskanje rešitev. Andreju lahko za pogum pri iskanju rešitev le čestitamo.

RAJŽA PO KOBARIŠKEM IN TOLMINSKEM

»Rdeči alarm«, ki je bil napovedan za ponedeljek, 12. novembra, ko so se člani SED namenili na rajžo proti Severni Primorski, ni obetal nič dobrega. Soča in njeni pritoki so namreč že pred tednom močno prestopili bregove in obsoške kraje za krajši čas povsem odrezali od preostalega sveta, zato je ponovna grozeča vremenska napoved marsikoga navdajala s strahom. Kljub temu sta raziskovalni duh in avanturistična žilica, ti dve pomembni lastnosti etnologov, premagali začetni strah in negotovost. Iz Ljubljane se je že navsezgodaj proti Primorski odpravilo več kot trideset potnikov, trdno odločenih, da jim prav nič ne bo pokvarilo dneva, ki je bil pred njimi.

Za prihod na Primorsko so si izbrali nekoliko nenavadno, vendar izredno zanimivo pot. Z manjšim avtobusom in s kombijem so se v Bohinjski Bistrici vkrcali na avtovlak, se zapeljali v najdaljši slovenski železniški predor in v borih desetih minutah prispeli na primorsko stran. Skozi predor so se vozili v temi, zato niso videli, da se vozijo tik ob predorski reki, ki ob močnejšem deževju pogosto prepreči vožnjo skozi predor. Iz Podbrda so nadaljevali pot navzdol po dolini Bače, seveda še vedno z avtovlakom, ki je že vrsto let dobrodošel in priljubljen dodaten način transporta po ozki in vijugasti grapi. Na žalost se večina potnikov, ki se pelje na odseku Bohinjske proge od Podbrda do Mosta na Soči, ne zaveda, koliko naporov ter predvsem vrhunskega gradbenega in inženirskega znanja je bilo potrebne, da je bil ta del proge zgrajen. Da so se izognili namočenemu in plazovitemu svetu ter premostili reko in številne potoke, so morali na komaj 6,5 kilometra dolgem odseku med Hudajužno in Grahovim zgraditi kar osem mostov in 33 propustov, na poti skozi Baško grapo pa železnica preči dolino kar enajstkrat. Kljub nesporni vsestranski izjemnosti Bohinjske proge, zgrajene leta 1906, pa je najbrž še dolgo ne bomo uspeli vpisati na seznam nacionalne, kaj šele svetovne kulturne dediščine.

Udobna vožnja z avtovlakom se je končala na Mostu na Soči, kjer seveda ni šlo brez krajšega postanka za kavo in druge nujnosti, ki običajno spadajo zraven. Potem pa se je začelo zares. V Tolminu sem se jim namreč pridružila v vlogi vodičke in organizatorke in jih nato vneto podučevala, opominjala in priganjala vse do njihovega odhoda domov. Prvi zaresni postanek na tokratni rajži je bil v Breginjju, tik ob meji z Italijo. Čeprav sem bila prepričana, da večina etnologov pozna tudi najbolj skrite kotičke Slovenije,

sem bila presenečena, da je bilo v skupini kar lepo število tistih, ki v Breginjskem kotu še niso bili. Pri družini Mazora, kjer smo se najprej oglasili, pa jih je bilo pred tem le par. Ogled njihove bogate zasebne zbirke, ki so jo uredili v pritličju domače hiše, je bil zato še zlasti zanimiv. Valentin Mazora je etnološke in druge predmete začel zbirati po furlanskem potresu, ki je leta 1976 močno prizadel celotno Posočje. Med domačini je takrat začel nabirati različne predmete, ki bi jih sicer ob rušenju starih breginjskih hiš doletelo uničenje. Najprej jih je zgolj shranjeval, po letu 1993, ko se je upokojil, pa jih je začel tudi načrtneje urejati, čistiti in pripravljati, da jih razstavi in pokaže javnosti. Pri njegovem delu se mu je tedaj pridružila še žena Marta, pozneje pa tudi sin z družino, in nastala je bogata zbirka z okrog 5.000 predmeti. Poleg prevladujoče stavbne opreme in kmetijskega orodja so med predmeti tudi bogata zbirka oblačil in oblačilnih dodatkov, celotna čevljarska delavnica, gostilniška oprema, raznovrstno numizmatično in arheološko gradivo ter obsežnejša zbirka orožja in vojaške opreme, dediščina vojska, ki so se zvrstile na tem najzahodnejšem robu slovenskega etničnega prostora. Časa za ogled in dodatna vprašanja je bilo za večino obiskovalcev vsekakor premalo, zato bo najbrž marsikdo »Etno-vojni muzej« družine Mazora še kdaj obiskal. Nas pa je pot vodila naprej po vasi, do edinega še ohranjenega dela nekdanjega Breginja.

Od starega Breginja je namreč po potresu leta 1976 ostalo le še nekaj stavb. Najznačilnejši je kompleks gospodarsko-stanovanjskih poslopij, ki se nahajajo v bližini cerkve in so danes namenjene muzejski, turistični in drugim vaškim dejavnostim. Ohranili so ga kot pričevalca o nekdanjem življenju in podobi vasi, pri večini obiskovalcev, ki so si ta dan prvič ogledali ta značilni primer beneško-slovenske arhitekture, pa je bilo ob ogledu čutiti predvsem razočaranje in ogorčenje nad ravanjem oblasti, ki so se po potresu odločile dokončno porušiti večino nekdanjih objektov in zgraditi novo in povsem drugačno naselje. Vzpenjanje po strmih stopnicah, hoja z ganka na gank in stikanje po majhnih in še manjših prostorih zanimivo členjene stavbe bi seveda lahko trajalo in trajalo, vendar je bilo treba ponovno naprej oziroma nazaj proti Kobaridu. Tu so nas namreč v Mlekarni Planika že čakali naslednji gostoljubni gostitelji.

Ogled Gornjega Posočja namreč brez predstavitve sirarstva, te nekdanje zelo pomembne gospodarske dejavnosti, ne bi bil popoln.

* Karla Kofol, univ. dipl. etnol. in soc. kulture, muzejska svetovalka, kustosinja etnologinja. Tolminski muzej, Mestni trg 4, 5220 Tolmin, E-naslov: karla.kofol@guest.arnes.si